

Examensarbete

Hösten 2006

Lärarytildningen

Pedagogiskt arbete

**Lärarens uppmärksamhet gentemot eleverna -
en studie, med LPF94 som grund, ur ett genusperspektiv**

Författare:

Emil Sandberg

Davor Vuleta

Handledare:

Kaj Ojanne

Abstract

Arbetets art:	Examensarbete
Sidantal:	56 s. (Inkl. bilagan)
Titel:	Lärarens uppmärksamhet gentemot eleverna – en studie, med LPF94 som grund, ur ett genusperspektiv
Författare:	Emil Sandberg & Davor Vuleta
Handledare:	Kaj Ojanne
Datum:	2007-01-29

SAMMANFATTNING:

Syfte:	Syftet med undersökningen är att ta reda på vad gymnasieeleverna anser att ”lärarens uppmärksamhet” är, samt om eleverna tycker att de får tillräckligt mycket av lärarens uppmärksamhet. Vi vill även ta reda på om det finns skillnader/likheter mellan de båda könen i denna syn på uppmärksamhet, samt om något av könen tycker att det andra könet får mer uppmärksamhet.
Metod:	Kvalitativ förundersökning med semistrukturerade intervjuer där svaren används för att konstruera enkäten. Huvudundersökningen baserades på 262 på ett kvantitativt sätt bearbetade enkäter. Dessa enkäter samlades in på fem skolor i södra Sverige. Könsfördelningen var jämn.
Resultat:	Resultatet pekar på att det finns många elever som inte är nöjda med lärarnas fördelning av uppmärksamhet. Tjejer är mer negativa än killarna.
Sökord:	elever, uppmärksamhet, lärare, LPF94, styrdokument, genus, fördelning

Innehåll:

FÖRORD	5
INLEDNING	6
Bakgrund	7
Syfte och frågeformulering.....	8
Avgränsning.....	8
Disposition	8
TEORI	10
Uppmärksamhet i klassrummet.....	10
Roller i klassrummet	13
Killar	13
Tjejer	14
Pedagoger	16
Vad är genus	18
Genus i skolan	19
Vad säger styrdokumentet	20
Läroplan	20
LPF94 om uppmärksamhet	21
LPF94 om genus	21
Lärarens yrkesetik	22
UNDERSÖKNINGENS UPPLÄGGNING OCH GENOMFÖRANDE	23
Val av metod.....	23
Förundersökning	24
Uppmärksamhet i klassrummet enligt eleverna.....	25
Hur är enkäten uppbyggd	25
Urval och genomförande	27
Bearbetning	28
Bortfall	29
RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS	30
Fråga 1: Antal och kön?	30
Fråga 2a: Anser du att du får lika mycket tid av lärarna som andra i klassen?	31
Fråga 2 b: Vill du ha mindre, lika mycket som nu eller mer tid av lärarna?	33
Fråga 3: Anser du att du får lika mycket hjälp av lärare som andra i klassen?	35

Fråga 4: Brukar lärare ge mig det stöd som jag behöver?	37
Fråga 5: Lärare brukar uppmuntra mig?	39
Fråga 6: Tycker du att alla i klassrummet får lika stort utrymme?.....	41
Fråga 7: Brukar du få lika mycket beröm?	43
Fråga 8: Tycker du att det andra könet får mer uppmärksamhet?	45
Samband mellan elevernas syn på vad uppmärksamhet är och LPF94.....	47
Resultatsammanfattning	48
Diskussion kring metod	49
DISKUSSION OCH SLUTSATS	50
SAMMANFATTNING	53
REFERENSLISTA.....	54
Tryckta källor:	54
Otryckta källor:	55
Lästips:.....	55

Förord

Under årens lopp har vi skrivit många uppsatser och framställningar, men denna gav oss en speciell känsla eftersom den heter "Examensarbete". Vilket betyder att vi snart ska ut i arbetslivet och göra något konkret av det som vi lärt oss på lärarprogrammet på högskolan i Kristianstad. Valet av ämnet måste ha växt någonstans i bakhuvudet under den långa femåriga vandringen som utbildningen tog.

Som i många andra sammanhang som finns det ingen absolut sanning, mycket som vi skrivit är betingat av tycke och smak. Men vissa gemensamma grunder finns det, vi har varit objektiva och vetenskapliga. Våra förhoppningar är att det här arbetet ska hjälpa oss att inse vissa viktiga saker innan vi ger oss ut i arbetslivet, och att det förhoppningsvis ska kunna handleda några studenter som väljer att forska inom samma ämne.

Vi vill tacka alla som hjälpt oss under resans gång, såväl under examensarbetet som under hela vår utbildning.

Kristianstad i januari 2007

Davor Vuleta & Emil Sandberg

Inledning

”Skolan ska ge flickor och pojkar likvärdiga villkor att utvecklas.”¹

Som lärarstuderande vid högskolan i Kristianstad får man under sista terminen, göra en såkallad didaktiskt analys, som innebär att man under sin VFU² observerar ett lektionstillfälle som ens handledare håller i. Meningen med analysen är att reflektera och analysera hur läraren förhåller sig till alla i klassen. Det var under den didaktiska analysen som vi insåg att det är sällan en lärare behandlar alla lika i klassrummet. I ena analysen kom vi fram till att 14 % av eleverna i klassen fick ca 70 % av lärarens uppmärksamhet.³ Senare års debatter har lett till en stor uppmärksamhet kring detta tema. Flera tidigare generationer lärarstuderande har under praktiken haft till uppgift att studera samma fenomen som vi.⁴

Eftersom vårt mål i vårt yrke, (och även att hela vår utbildning gick åt), att bli rättvisa pedagoger blev resultatet en ringklocka som väckte många nya frågor och funderingar. Några frågor som väcktes var: Hur kan det bli så snett fördelat? Inser eleverna att de blir behandlade på olika sätt?

Därför har vi som blivande lärare valt att genomföra en undersökning som bygger på vad uppmärksamhet är enligt gymnasieeleverna, samt en djupare analys kring de olika definitionerna av uppmärksamhet. Vi har även blivit intresserade av att se om det finns något skillnad mellan de olika könen eftersom det enligt Gannerud finns en genusrelaterad makt- och arbetsfördelning i skolan. Forskningen visar att

---

¹ Myndigheten för skolutveckling (2003a) s 3 - Hur är det ställt? Tack, ojämt!

² I den förnyade lärarutbildningen har begreppet praktik ersatts av begreppet verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Internet 1

³ Vi utgick ifrån den verbala kontakten dvs. varje gång läraren tilltalade någon av eleverna eller vice versa. Varje gång läraren hade en verbal kontakt med någon av eleverna noterades det.

⁴ Tallberg (2002)

killar som grupp dominerar lektionerna och får mer tid och uppmärksamhet av lärare.⁵

Bakgrund

Som utgångspunkt i didaktiska analysen, men även i examensarbetet, använde vi kapitlet "Varför tittar aldrig lärarna på oss"⁶ skriven av Gun-Sophie Andersson och Monica Ståle. Det handlar om hur svårt det är för lärare att fördela uppmärksamhet mot eleverna rättvist, samt om hur eleverna upplever att uppmärksamheten fördelas. Författarna menar att en viktig diskussion som pågår inom skolan är just om skolan är jämlik avseende kön. En viktig fråga är om pojkar och flickor ges samma möjligheter⁷. Det var via denna vetenskapliga artikel som idén till examensarbetet uppkom.

Vi har även använt oss av LPF94, läroplan för de frivilliga skolformerna, som säger att "Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov"⁸ samt att "Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter."⁹

En forskningsserie visar att det finns ett återkommande fokus under den senaste tiden, dvs. 1990-talet och början av 2000-talet, på hur mycket uppmärksamhet och "utrymme" flickor respektive pojkar får och tar i de olika pedagogiska situationerna under dagen.¹⁰ Under de senaste decennierna har det inom pedagogisk forskning växt fram en tradition som intresserar sig för hur skolan och utbildning har betydelse för hur kön uppfattas och uttrycks i vårt samhälle.¹¹ Därför har även vi valt att ha en genusprägel på arbetet.

---

⁵ Gannerud (2001)

⁶ Sträng (2005)

⁷ Ibid.

⁸ LPF94 s4

⁹ Ibid. s5

¹⁰ Tallberg (2002)

¹¹ Gannerud (2001)

Syfte och frågeformulering

Uppsatsens inledande syfte är att försöka bestämma gymnasieelevernas uppfattningar om vad som är "lärarens uppmärksamhet". Elevernas svar kommer att användas som instrument för att bygga upp/konstruera enkäten till huvudsyftet som syftar till att på ett kvantitativt sätt ta reda på, ur främst ett genusperspektiv, om gymnasieelever anser att de får tillräckligt mycket av den uppmärksamhet de önskar från sina lärare under skoldagen.

Våra frågeställningar är:

- a) Kan vi se någon skillnad på pojkars och flickors uppfattningar kring olika uppmärksamhetsituationer?
- b) Är det något av könen som känner sig orättvist behandlat jämfört med det andra könet?
- c) Kan vi hitta ett samband vid en jämförelse mellan eleverna syn på vad uppmärksamhet är och vad som föreskrivs i LPF94?

Avgränsning

Vi har valt att avgränsa oss till 270 gymnasieelever i årskurs två, med ett bortfall av åtta stycken. Undersökningen är utförd på icke-slumpmässigt valda gymnasieskolor i Kristianstad kommun, Karlskrona kommun samt Simrishamns kommun. Inom det tidsmässiga rummet avgränsar vi oss till höstterminen 2006, dvs. tiden då enkäterna delades ut och samlades in. Vi har även avgränsat oss till vissa delar av kursplanen, LPF94, som behandlar det vi granskade.

Disposition

I kapitel två, teorin, beskriver vi de teoretiska utgångspunkterna för arbetet med en förankring i vetenskapliga texter. Vi behandlar hur de olika böckerna beskriver uppmärksamhet i skolan, samt de olika infallsvinklarna i genusperspektivet. Där belyser vi även hur dessa fenomen behandlas i styrdokumentet.

I kapitlet undersökningens uppläggning och genomförande redovisar vi för läsaren vilka metoder vi använt för att få en renodlad beskrivning av ordet uppmärksamhet i klassrummet, samt hur vi har genomfört huvudundersökningen. Här kommer vi även att ta upp hur vi bearbetat data vi fick in.

I kapitel fyra, resultat och analys, redovisas alla svaren vi fått in. Där kommer vi ha ett resonemang kring vart och ett av svaren. Det är ett empirisk samt analytisk kapitel där fakta knyts samman, samt paralleller dras till befintlig litteratur. I detta kapitel diskuterar vi även genusfrågan, där vi jämför hur de olika frågorna besvarats av killar respektive tjejer.

Kapitel fem i uppsatsen ska lyfta fram en diskussion om de olika svaren där vi återkopplar det hela till litteraturen men framförallt uppsatsens syfte, samt drar en slutsats där vi kommer att ta med det viktigaste som vi kommit fram till under arbetets gång.

Teori

”Uppmärksamhet, selektiv funktion inom varseblivning som innebär att vissa aspekter i omgivningen fokuseras. Genom att information uppmärksammas blir den tillgänglig för fortsatt medvetet styrd bearbetning.”¹²

Syftet med detta kapitel är att få fram det väsentliga av ordet uppmärksamhet. Vad det betyder och kan betyda i skolans värld. Här presenteras också de olika roller som förekommer i klassrummet, dock är det svårt att belysa t.ex. killarnas roll utan att samtidigt belysa tjejernas roll i de olika underrubrikerna. Vi kommer även att förklara för läsaren vad genusperspektiv är samt hur den kan sätta sin prägel på pedagogiken.

Uppmärksamhet i klassrummet

Det är viktigt att alla elever ska få känna sig sedda. Eftersom alla elever är olika så krävs det mer från pedagogens sida för vissa elever än andra. Elever har olika erfarenheter av att bli sedda bl.a. genom sin familj och den sociala miljö de lever i. Vissa har en större trygghet i sig och har inte något problem att bli synliga. De räcker upp handen, svarar, är aktiva och tydliga. Dessa har vi inga problem att konversera med, och ge positiva kommentarer. Andra elever märker vi för att de skapar oro i klassrummet och det går inte att missa de. En tredje grupp är de tysta elever som Lund kallar *inagerande* elever eller osynliga elever.¹³ Det är så vissa elever upplever sig och som lärare ser dem:

- ”Ibland tror jag att ingen har sett mig. Att jag är genomskinlig. Det verkar nästan så ibland. Det kan gå en hel dag utan att någon pratar med mig. (flicka, årskurs 10)”¹⁴
- ”Det är faktiskt så att jag glömmer att de finns. De är liksom bara där men ändå inte på något sätt. Jag måste ibland ta mig själv i kragen och påminna

---

¹² Nationalencyklopedin

¹³ Lund (2004)

¹⁴ Ibid. s103

mig själv om att åtminstone säga hej eller något sådant bara för att visa att jag har sett dem. (lärare, årskurs 10)”¹⁵

Att delta, att ges uppmärksamhet och utrymme under lärandesituationerna påverkar villkoren för lärandet enligt forskare Detta har stort inflytande på lärandet eftersom genom att delta i samtalet utvecklas kunskapen och språket.¹⁶

I varje klass finns ett litet antal elever som pratar ganska mycket under lektionstiden, som konverserar med läraren. Det brukar ofta vara tre-fyra killar och en eller ett par tjejer. Majoriteten av eleverna säger ganska lite under skoldagen på offentlig nivå. Det brukar finnas en liten grupp som nästan aldrig säger någonting på offentlig nivå i klassrummet Den gruppen brukar bestå av fyra-fem flickor och eventuellt någon pojke i varje klass.¹⁷

Många forskare visar på att lärare, oavsett kön, ägnar i genomsnitt 2/3 av tiden åt pojkarna. De menar även att pojkarna är mer benägna att bråka i klassrummet, och eftersom lärare vill ha lugn och ro i klassrummet så ägnar man mer tid åt dem som är stökiga än åt de elever som sitter lugnt med handen uppe. Imsen menar att lärare placerar sig närmre pojkar, talar mer ingående med dem och tillmötesgår fler pojkar än flickor. Glömmer en lärare ett namn är det oftast ett kvinnonamn.¹⁸

Öhrn presenterar en studie från 1999 från fyra skolor i England där det i tre av fyra skolor var pojkar som dominerade interaktionen med lärarna. I dessa skolor var det även så att flickorna ställde mer frågor och bad om hjälp vilket tyder på att pojkarna fick mer uppmärksamhet av lärarna. Flickorna fick mer söka uppmärksamhet. Lärarna sade att flickorna var lättare att handskas med. De lärde på egen hand, lade mer tid på läxor och hade generellt lättare att anpassa sig till skolan. Pojkarna däremot var mindre motiverade och mindre organiserade. Deras stökighet och behov av mer stöd gjorde att de fick mer uppmärksamhet av läraren. Lärarna vid studien var väl medvetna att de inte behandlade könen lika.¹⁹

---

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Tallberg (2002)

¹⁷ Einarsson & Hultman (1984)

¹⁸ Gulbrandsen (1994) jmf. Imsen (2000)

¹⁹ Öhrn (2002)

Det visar sig svårt att minska pojkars "favoritskap". Även när läraren försöker fördela sin tid och uppmärksamhet rättvist mellan könen. I en undersökning framkom det, fastän lärarna medvetet försökt att fördela sin tid mellan könen och att de trott att de lyckats, att bara 37 % av tiden gavs till flickor och resterande till pojkar.²⁰ En annan undersökning visar att de lärare som verkligen lyckades ägna lika mycket tid åt båda könen sade efteråt att de hade haft känslan av att de gav flickorna 90 % av tiden.²¹ "Lärare ägnar väldigt mycket tid åt vissa elever och lite eller ingen tid alls åt andra."²²

Flera liknande undersökningar har gjorts i svenska, engelska och amerikanska skolor där man kommit fram till likartade resultat, nämligen att läraren pratar ca 75 % av den sammanlagda lektionstiden, och eleverna får resterande 25 %. Av denna "elevtid" pratar pojkarna ca 75-80 % av tiden, flickorna ca 20-25 %. Trots intensiva försök att ge flickorna hälften av tiden, får de som mest 42 %.²³

Einarsson och Hultman kom att, och som Steenberg bekräftar på senare tid, kalla detta "tvåtredjedelsregeln" och det står för fördelningen av taltiden i klassrummet och syftar då på att läraren normalt svarar för ungefär två tredjedelar av det som sägs på offentlig nivå under en lektion och att två tredjedelsregeln brukar även gälla fördelningen mellan könen. Av den tredjedel som återstår när läraren har sagt sitt faller två tredjedelar på pojkarna och en tredjedel på flickorna. Proportionellt sett torde flickorna sällan kunna komma upp i mer än ca 40 % av pojkarnas talaktivitet.²⁴

Även under planeringen av lektionerna är det de besvärliga eleverna, oftast killar, lärarna tänker mer på. När man planerar t ex grupparbeten blir det på det sättet att även de stökiga ska vara med och klara det. Lärarna tvingas att bry sig mer om de bråkiga, annars går det inte att bedriva någon undervisning alls. Val av innehåll

---

²⁰ Imsen (2000)

²¹ Gulbrandsen (1994)

²² Ibid. s84

²³ Graf (1991)

²⁴ Einarsson & Hultman (1984) jmf. Steenberg (1997)

och arbetsformer, bedömningen av prestationer och resultat brukar förklaras som genusbetingat. Sammanfattningsvis har detta betydelse för flickors och pojkars lärande och därmed för undervisningens organisation, form och innehåll.²⁵

Roller i klassrummet

”Om flickor var svarta och pojkar var vita hade svensk skolpolitik lätt kunnat anmälas till FN för kränkande av de mänskliga rättigheterna – så uppenbart diskriminerande är den för flickorna.”²⁶

I gymnasieskolan finns inte, till skillnad från grundskolan, särskilt många studier av till exempel samspelet i klassrummet eller undervisningssituationen utifrån könsperspektiv.²⁷ Vi kommer dock att använda oss av forskning som finns tillgänglig.

I en rapport gjord av skolverket menar man att ett aktivt jämställdhetsarbete behöver bedrivas på många fronter, med olika innehåll och metoder för att förverkliga målet om en skola där flickor och pojkar behandlas likvärdigt och ges lika möjligheter till kunskap och inläring. Det är viktigt att könsskillnader i skolan definieras som en pedagogisk fråga där skolan ska ta ansvar för och betona att i organiserandet av undervisningen skall hänsyn tas till olikheter mellan könen.²⁸

Killar

En rad internationella studier kring vad som händer i klassrummet visar att det även i gymnasieskolan är pojkarna som dominerar i klassrummet. De visar också att lärare tenderar att uppmärksamma pojkar mer än flickor. Pojkarna får inte bara fler tillsägelser och frågor, utan de får dessutom sina idéer oftare accepterade och vidareutvecklade. När det gäller fysik, som är flickornas problemämne nummer ett, syns detta extra tydligt.²⁹ Flera studier under de senaste decennierna redovisar att killarna får mer uppmärksamhet, fler kunskapsfrågor och fler arbetsuppgifter

---

²⁵ Gulbrandsen (1994) jmf. Skolverketsrapport nr47

²⁶ Gulbrandsen (1994) s88

²⁷ Skolverkets rapport nr 47

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

än flickorna. De får även frågor av mer utredande art.³⁰ Pojkarna vänjer sig vid att stå i centrum i klassrummet där de spelar aktiva roller.³¹

Att killar hörs och syns mer såväl i förskolan som i skolan är en återkommande beskrivning av Skolverket. Skolverket delar därmed uppfattningen om att pojkgruppen får ca 2/3 av elevutrymmet i klassrummet. Forskare inom Skolverket påpekar dock att pojkgruppen är mycket varierande. En stor del av pojkarna säger väldigt lite eller ingenting alls under lektionerna, och det finns klasser där flickor intar de dominerande rollerna och funktionerna. En del pojkar märks inte alls och några kan ha mycket låg ställning, såväl i pojkgruppen som i hela klassen.³²

I Strängs bok skriver författarna att både killar och tjejer är överens om att allas åsikter är lika mycket värda men att det i praktiken är killarna som dominerar. Flickornas åsikter blir diskuterade på olika sätt vilket medfört att många flickor undviker att yttra sig som i sin tur leder att pojkar får ännu mer uppmärksamhet.³³

Det har visat sig att om personalen riktar för mycket av sin uppmärksamhet mot tjejerna ställer pojkarna till problem, och för att få lugn och ro i situationen så måste läraren rikta sin uppmärksamhet på killarna. Sådana situationer gör att tjejernas språkliga självförtroende i offentliga sammanhang försämras medan pojkarnas förbättras.³⁴

Tjejer

Flickor har svårt att föra fram sina synpunkter. Deras uppfattningar möter inte samma uppmärksamhet som pojkarnas. Därmed vänjer sig pojkarna vid att stå i centrum och bli mer sedda.³⁵ I skolsituationer sitter tjejerna ofta tysta och räcker upp handen när de vill något. Tjejerna får på så sätt ordet av den vuxne. Killarna tar ordet på egen hand utan att räcka upp handen eller vänta på sin tur. Det

---

³⁰ Tallberg (2002) jmf Sträng (2005)

³¹ Skolverkets rapport nr 47

³² Tallberg (2002) jmf Sträng (2005)

³³ Sträng (2005)

³⁴ Graf (1991)

³⁵ Skolverkets rapport nr 47

innebär också att tjejen lär sig vänta på sin tur i större utsträckning än killarna.³⁶

Än idag gäller att pojkar dominerar i klassrum på flickornas bekostnad. Det finns dock exempel på förändring. Flickor gör motstånd och vill inte underordna sig de ständigt högljudda pojkarna. De försöker vidga sitt handlingsutrymme och utvecklar olika strategier för detta vilket leder till att vardagen i skolan präglas i hög grad av kamp mellan könen. Där pågår en ständig konkurrens med utgångspunkt i pojkars överordning och flickors motstånd.³⁷

Einarsson & Hultman skriver att det finns tre orsaker till att en del flickor blir tystare och får svårigheter i gymnasieskolan³⁸:

- 1) Prestationskraven på tjejerna ökar. Det börjar ställas större krav på självständighet och argumentering, politisk orientering och tidningsläsning. Område där killarna dominerar.
- 2) För det andra splittras ofta den etablerade väninnegruppen som tidigare haft större betydelse för trygghetskänslan än pojkarnas kamratgäng. När man börjar på gymnasiet så börjar man på en ny skola, ofta i en klass där man inte känner någon.
- 3) För det tredje förändras förhållandet till pojkar. Tidigare kunde flickorna vara uppfostrande och omhändertagande mot pojkarna, men nu börjar de förälska sig i killarna.

Dock är det så att på gymnasienivå blir inte alla tjejer bekymrade och tysta i skolan. Det finns också sådana som börjar hävda sig lika aktivt som killarna, framför allt medelklassflickor.³⁹

Tjejerna i skolan står för *"det harmoniska i klassen, de följer reglerna och upplevs som ivriga, samarbetsvilliga, hjälpsamma, lydiga, problemfria, vänliga och skolmotiverade."*⁴⁰ De är lärarens stöd och högra hand för att de hjälper till att hålla ordning i klassen. Det är relativt vanligt att flickor placeras bredvid

---

³⁶ Graf (1991)

³⁷ Starkare än du tror - myndighet för skolutveckling

³⁸ Einarsson & Hultman (1984)

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Graf (1991) s49

okoncentrerade och ointresserade pojkar så att undervisningen kan bedrivas under någorlunda lugna former. Flickorna fostras att ta ett socialt ansvar för sina manliga kamrater.⁴¹ Även andra menar att det fortfarande finns de tysta flickorna i klassrummet som hjälper till och håller ordning.⁴² Flickorna används som fostrare och vakter genom att läraren sätter en ordentlig flicka bredvid en busig pojke för att få lugn i klassen. Detta är speciellt vanligt i yngre åldrar menar Steenberg. Man behöver inte ens säga till att de ska hjälpa grannen, de gör det så gärna ändå. De är som små hjälpröknar.⁴³ Flickan kommer därför i sina framtida roller i första hand att se sig själv som en individ i ett nätverk av relationer mellan människor och det får henne att inse att hon har ansvar för andra.⁴⁴

Bilden av skolan idag är komplex och ibland motstridig. Ur ett prestationsperspektiv är tjejerna skolans vinnare eftersom de når bättre resultat, mätt i betyg, och de klarar i högre grad av att anpassa sig till skolans regler och belöningsystem. Det har även tillkommit mer självsäkra och utåtriktade flickor, som är starka både ur kvinnlig och ur manlig synvinkel. De tar för sig och kräver mer plats än den traditionella tjejen i klassrummet, samtidigt som de värnar om relationer och tar ansvar. Detta kan även uppfattas negativt eftersom det visat sig att flickorna värderas klart utifrån en manlig norm. I skolan ska man bete sig som en riktig karl för att lyckas.⁴⁵

Läraren känner sig mer utestängd från tjejgrupper i klassrummet eftersom tjejerna skapar sina avskilda smågruppsaktiviteter. Lärare beskriver också att de kan uppleva makt från flickorna, då de inte släpps in i dessa grupper. Det är lättare med pojkar säger pedagogerna, enligt Skolverket.⁴⁶

Pedagoger

Det grundläggande syftet med all undervisning bör vara att tillgodose alla elevers behov, att bemöta alla elever på lika villkor. I enlighet med läroplanen borde både

---

⁴¹ Skolverkets rapport nr 47

⁴² Starkare än du tror

⁴³ Steenberg (1997)

⁴⁴ Graf (1991)

⁴⁵ Starkare än du tror

⁴⁶ Tallberg (2002)

pojkar och flickor kunna utveckla olika förmågor och intressen oavsett könstillhörighet. Målet bör vara att skapa ett klassrumsklimat där alla elever vågar uttrycka sina åsikter och ges möjlighet till detta.⁴⁷

Enlig Gannerud så uppfattar lärare skolan som en könsneutral institution och det finns en opposition mot att uppfatta skolan som en plats där genus och genusrelationer skapas och upprätthålls. I en utredning ansåg lärare att individuella skillnader är viktigare än könsskillnader när de talade om sina elever, men när konkreta situationer diskuterades visade det sig emellertid att lärarnas tolkningar var beroende av elevens kön. Könsneutrala uttalanden på en allmän nivå förändrades alltså till könsspecifika i ett konkret sammanhang. Därför är det viktigt för pedagoger att inse att det finns genusrelaterade fenomen i skolans värld för att om verksamheten uppfattas som könsneutral kan det ha betydelse för den enskilda lärarens möjligheter att uppmärksamma och reflektera över genusförhållanden och eventuella missförhållanden.⁴⁸

Man ska bemöta de olika könen på olika sätt i grupp med olika pedagogiska metoder beroende på dominansbeteenden. Som lärare är det även viktigt att man är medveten att ens eget kön spelar in på samspelet med eleverna.⁴⁹

Killar får många fler frågor av de vuxna i skolan, inte bara i klassrumssituationerna utan även i korridoren och matsalen, än tjejerna. Det blir frågor som leder dem in på personrelaterade diskussioner och på så sätt utvecklas självförtroende hos de manliga eleverna. De gångerna pedagogerna diskuterar mer personligt med flickorna sker det på flickornas initiativ. De ställer frågor eller vill berätta för de vuxna något de varit med om, för att få det verbala utrymme de behöver. På gymnasienivå har flickorna tystnat i offentliga sammanhang, trots att de vanligtvis är mycket mer verbalt tränade.⁵⁰

Gunilla Molloy har kommit fram till hur förändringar av uppmärksamhet i klassrummet bl.a. genom införandet av varannan fråga metoden, som går ut på att

---

⁴⁷ Sträng (2005)

⁴⁸ Gannerud (2001)

⁴⁹ Forsberg (1998)

⁵⁰ Graf (1991)

varannan gång ge frågan till en flicka, varannan gång till en pojke, ledde till kritik och missnöje i gruppen. Först framförde pojkarna kritik, sedan reagerade också flickorna på sin egen bekostnad.⁵¹

Även om flickorna beskrivs av lärarna som problemfria, skolmotiverade, vänliga, lydiga och trevliga, och pojkarna beskrivs som aggressiva och bråkiga så visade det sig i undersökningar gjorda i Kanada och i England att majoriteten av lärarna, både manliga och kvinnliga, föredrar att undervisa pojkar. Flickorna anses generellt som tysta, tråkiga och ganska ointressanta av lärarna.⁵²

Vad är genus

När ett barn föds, beroende på om det är en pojke eller en flicka uppstår en mängd olika förväntningar i förhållande till barnet. Man pratar mjukare till en flicka än till en pojke. Man är mer rak mot en pojke än mot en flicka. Man klär hellre en pojke i blått än i rött. Redan vid den tidiga åldern koncentrerar vi oss på genus och förknippar det med en mängd olika företeelser.⁵³

Enligt nationalencyklopedin infördes begreppet genus i början av 1980-talet och har ersatt begreppet könsroll. Vidare framgår det att genus är "Ett begrepp i feministisk och kvinnovetenskaplig forskning och teoribildning som används för att förstå och urskilja de föreställningar, idéer och handlingar som sammantagna formar människors sociala kön."⁵⁴

I samhällsvetenskaplig forskning används begreppet genus när man vill beskriva socialt, kulturellt och historiskt förankrade föreställningar som har med människornas kön att göra. Vi använder dessa föreställningar för att kategorisera och sätta ordning på i många sammanhang, från färgen på kläderna och leksaker som vi köper till barnen till politiska värderingar. Genusordningens övergripande

---

⁵¹ Tallberg (2002)

⁵² Graf (1991)

⁵³ Nordahl (1996)

⁵⁴ Nationalencyklopedin

mönster avspeglas mer eller mindre tydligt inom varje organisation och institution.⁵⁵

Svenska språket saknar ord för att beskriva genus och kön i dessa olika dimensioner. Vi använder orden *kvinnlig* och *manlig* med flera olika innebörder, något som lätt leder till missförstånd. Till exempel kan *kvinnlig* ibland syfta på stereotypa föreställningar och normer på en symbolisk nivå och beskriver då vad som anses lämpligt eller typiskt för kvinnor. På en strukturell nivå, till exempel i uttrycket *ett kvinnligt yrke*, kan det ibland syfta på att yrket innehåller arbetsuppgifter och förhållanden som stämmer med sådana föreställningar och normer, och i andra sammanhang betyder det i stället att yrket sysselsätter många kvinnor. Slutligen kan *kvinnlig* uttrycka kroppsligt kön, att en individ har en kropp som tillhör kategorin kvinnor.⁵⁶

Eftersom det är många faktorer, såsom omgivning och samhälle, som påverkar betydelsen av genus så menar Gannerud att ett genusperspektiv kan beskrivas som ett sociokulturellt perspektiv.⁵⁷ I vårt arbete använder vi ordet genus när det handlar om enskilda individers kön som besvarat enkäten.

Höglund säger att genus är ett resultat av det mänskliga tänkandet. Människan är en tänkande aktiv varelse som formar sin omgivning. Våra idéer om kvinnligt och manligt kan man säga är självuppfyllda profetior. Exempelvis är det kvinnors sak att vara vackra medan det är mannen som ska vara stark. Höglund säger att genusbegreppet infördes för att skilja våra idéer åt. Alltså det kulturella, som vi hittar på, från det givna som vi brukar kalla för det naturliga.⁵⁸

Genus i skolan

Genusperspektiv finns överallt. Könet dyker upp som en avgörande faktor även tvärs igenom klassgränser och undervisningsmetoder. Det har t ex visat sig att det fanns ganska stora skillnader mellan kvinnliga och manliga gymnasisters sätt att

---

⁵⁵ Gannerud (2001)

⁵⁶ Ibid. s13

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Höglund (2000)

skriva uppsats vid slutet av gymnasietiden. Skillnaderna gällde bl.a. ordförråd, ordklassfördelning, syntaktiska konstruktioner, språklig självständighet osv.⁵⁹

I boken *Flickor och pojkar i samma skola* menar Stenberg att även om kvinnliga och manliga lärare kan använda sig av lite olika undervisningsmetoder i klassrummet, så har man sett att de båda bemöter tjejer och killar på liknande sätt dvs. elever behandlas olika utifrån det kön de tillhör. Detta beror på att lärare har samma föreställningar om könsskillnader och behandlar dem olika på likartat sätt.⁶⁰ Lärare:

- Uppmanar pojkarna att gå vidare till nya och svårare uppgifter
- Bekräftar för flickorna det de redan kan
- Ger pojkarna mer uppmärksamhet under lektionerna
- Talar med mjukare röst till flickor och höjer rösten när vi talar med pojkarna
- Ger fler pojkar än flickor tillsägelser.
- Placerar ofta tjejer bredvid killar i klassrummet
- Berömmar flickors ordningssinne.
- Ger pojkarna det större talutrymmet.

Vad säger styrdokumentet

Läroplan

Med LGR69 så började skolan att innefatta jämställdhetsarbete. Till en början så menades det att pojkar och flickor skulle behandlas lika och att skolan skulle motverka könsrollsattityder. När sedan LGR80 kom så inriktade den sig speciellt på studie och yrkesvalfrågor. Man försökte minska de olika könen traditionella utbildningsvägar. Man ville då till exempel få flickor att inte välja utbildningar som var dominerande av kvinnor, utan man ville få en större könsblandning i klasserna. Nuvarande läroplan LPO94 har jämställdhet inskriven i värdegrunden. Den säger bland annat att skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster.⁶¹

---

⁵⁹ Einarsson & Hultman (1984)

⁶⁰ Stenberg (1997)

⁶¹ Forsberg (1998)

LPF94 om uppmärksamhet

- ”De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever.”
- ”Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de framförs. Den skall framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana.”
- ”Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.”
- ”Alla som arbetar i skolan skall hjälpa elever som har behov av särskilt stöd”
- ”Läraren skall utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande”
- ”Läraren skall stimulera, handleda och stödja eleven”
- ”Läraren skall uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det”
- ”Skolan skall utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens...”
- ”Skolan skall sträva mot att varje elev stärker sin tilltro till den egna förmågan att själv och tillsammans med andra ta initiativ, ta ansvar och påverka sina villkor”

LPF94 om genus

Det är av vikt att visa på vad en pedagogs styrdokument föreskriver kring hur jämställdhetsfrågan ska behandlas. Här nedan visas några exempel på vad LPF94 säger om genus:

- ”... alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män... är de värden som skolan skall gestalta och förmedla.”
- ”Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter.”
- ”Läraren skall se till att alla elever oavsett kön, och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll.”
- ”Alla som arbetar i skolan skall bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie och yrkesval som grundar sig på kön, social och kulturell bakgrund.”
- ”Läraren skall se till att undervisningens innehåll och uppläggning speglar både manliga och kvinnliga perspektiv.”

- ”Personalen skall informera och vägleda eleverna inför deras val av kurser, fortsatt utbildning och yrkesverksamhet och därvid motverka sådana begränsningar i valet som grundar sig på kön...”

Lärarens yrkesetik

Läraryrket och Lärarnas Riksförbund har satt upp yrkesetiska principer för lärare. Detta för att läraryrket anses vara ett av samhällets viktigaste. Mycket av skolans ansvar har överfört till lärare vilket gör att lärare har ett väldigt stort ansvar i skolans utveckling. Eftersom lärare leder arbetet, utvärderar och bedömer elevens utveckling, så talar dessa etiska regler om vilket ansvar och förhållningssätt som läraryrket förutsätter. Detta för att få en bra kvalitet i skolans värld och för att ha en stark profession för lärarna. Även bland dessa regler nämner man genusfrågan vilket tyder på att det är viktigt med jämställdhet mellan könen.⁶²

Vidare kan man läsa att lärare bör och skall:

”... förbinder sig i sin yrkesutövning att inte diskriminera någon med avseende på kön...”⁶³

”... verka för att upprätthålla förtroendefulla relationer med eleverna och med deras föräldrar/ vårdnadshavare och vara lyhörda för deras åsikter”⁶⁴

”... stödja elevernas rätt till inflytande över sin utbildning och stärka deras ansvarstagande för sina studier”⁶⁵

---

⁶² Lärarens handbok s133

⁶³ Ibid. s135

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

Undersökningens uppläggning och genomförande

”Forskningsmetoderna har en central ställning i samhällsvetenskaperna. De ingår som en naturlig del av kursplanerna och är ett viktigt medel för att stärka den intellektuella utvecklingen inom dessa vetenskaper.”⁶⁶

Med detta kapitel vill vi redovisa för läsaren hur vi byggt upp vår undersökning, vilka metoder vi använde för att göra enkäten, hur vi konstruerat frågeformulären samt hur vi lagt in och bearbetat data som vi samlat in.

Val av metod

När man ska skriva ett forskningsresultat, i vårt fall examensarbete, börjar man fundera vilken metod man ska använda. Valet blir mellan kvantitativ eller kvalitativ metod, eller en blandning av dessa två. Debatten om kvalitativa och kvantitativa metoder har fått återverkningar inom många olika områden bl.a. pedagogisk inriktade undersökningar.⁶⁷

Eftersom vi ville nå ut till så många elever som möjligt använde vi oss av ett enkätformulär.⁶⁸ Surveyundersökningar, eller som vi kallar det enkätformulär, utgör en de viktigaste varianterna av kvantitativ forskning,⁶⁹ Beroende på undersökningens målsättning och antalet personer som intervjuas kan man göra generaliseringar utifrån urvalet av intervjuade individer till populationen som helhet.⁷⁰

Något förenklat kan man säga att när det handlar om kvantitativ data handlar det om siffror eller något som kan mätas. Ejvegård ger ett exempel att om en man A

---

⁶⁶ May (1997) s9

⁶⁷ Bryman (1997)

⁶⁸ Se bilaga A

⁶⁹ Bryman (1997)

⁷⁰ May (1997)

springer dubbelt så fort som person B pratar man om kvantifiering.⁷¹ Eftersom kvantitativa data kan analyseras statistiskt är det möjligt att studera resultatet på ett betydligt bättre sätt än genom språklig analys av kvalitativa data.⁷² Ett statistikprogram har hjälpt oss att kvantifiera datan vid sammanställningen.

Förundersökning

Det finns många olika förklaringar av vad uppmärksamhet är, för att få en för undersökningen relevant betydelse av ordet uppmärksamhet var vi tvungna att gå till själva undersökningsgruppen och be den formulera ett klart och tydligt resonemang kring ordet. Vi valde att göra elevintervjuer där vi ställde frågor kring ämnet och där intervjuerna skulle vara till hjälp vid konstruerandet av enkäten.

Vi började med att intervjua tio elever av olika kön på en gymnasieskola i Kristianstad. Det var lika många tjejer som killar som intervjuades. Dessa intervjuer hade som syfte att få fram vad fenomenet ”lärares uppmärksamhet gentemot eleverna” är, enligt eleverna själva. Intervjuerna genomfördes utifrån på förhand bestämda frågor som handlade om att smala in vad eleverna själva anser vad lärares uppmärksamhet är och varför de anser det. Varje intervju varade cirka 10-15 minuter inklusive presentationen av det vi håller på med.

Vi valde att inte ha någon bandspelare med oss pga. att bandspelare kan vara hämmande för vissa personer. De uttalar sig mera försiktigt när man spelar in det de säger. För varje timma som går efter intervjun bleknar minnet och minnesanteckningarna bör alltså göras omedelbart efter frågestunden.⁷³ Vi valde att göra anteckningar under, men även efter, själva intervjun.

Följande fasta frågor ställdes till eleverna:

- Vad anser du att lärares uppmärksamhet mot eleverna innebär?
- Vad bör en lärare göra för att ge lika mycket uppmärksamhet till alla elever i klassrummet?

---

⁷¹ Ejvegård (2000)

⁷² Bryman (1997)

⁷³ Ejvegård (2000)

De två frågorna liknar varandra men det var medvetet pga. att de skulle fungera som kontroll av svaren vi fick in. Efter att eleverna svarat, om det var otydligt, ställde vi motfrågor som t.ex. Vad menar du med det eller kan du förklara?

Uppmärksamhet i klassrummet enligt eleverna

För att komma fram till vad eleverna anser är lärarens uppmärksamhet gentemot eleverna är gjorde vi, som nämnts, en förundersökning där tio intervjuer med elever ägde rum. Efter att intervjuerna avslutats, kontrollerats och sammanställts byggdes frågor till enkäten som är grundpelaren i vårt arbete.

Det framkom i intervjuerna många olika tolkningar och diskussioner kring lärarens uppmärksamhet i klassrummet. Vi har valt att sammanställa de mest återkommande och mest frekventa svaren från eleverna. Följande framkom bl.a. av förundersökningen:

- Läraren ska lyssna och prata med alla elever, även ställa frågor till alla i klassen jämnt fördelat
- Ge hjälp till alla lika mycket och förklara vad man ska göra
- En lärare ska behandla alla likadant och ge alla en chans
- Berömma alla lika mycket i klassen och inte favorisera vissa
- En lärare borde se till att fördela tiden till eleverna rättvist, vissa lärare ägnar all sin tid åt några enstaka elever i klassen

Av ovanstående svar har vi valt att bygga upp några av frågorna till enkäten som användes för att göra huvudundersökningen.

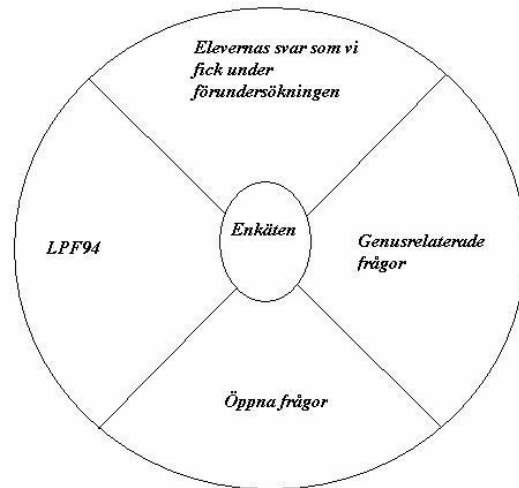
Hur är enkäten uppbyggd

Genom att använda en enkätundersökning påverkar man inte respondenterna på det sätt som i en intervju, eftersom de lätt kan svara som de tror att intervjuarna vill. En enkätundersökning är ett betydligt lättare sätt att samla in material på än genom intervju. Man kan med en enkät nå väldigt många personer och eftersom enkäterna är skriftliga blir de lättare att bearbeta. Svaren blir också lättare att jämföra eftersom man med säkerhet vet att alla fått likadana frågor. Ejvegård menar att enkäten är bäst lämpad för vanligt folk när det gäller att få fram åsikter,

attityder och smak. Vidare säger Ejvegård att den ska vara grundligt genomarbetad och att en enkät inte får vara för omfattande. Detta för att ju fler frågor man ställer desto mindre utförliga svar får man.⁷⁴

Genom Monica Strängs bok inspirerades vi till hur vi skulle kunna bygga upp enkäten och hur vi skulle kunna gå till väga för att göra en fungerande enkät.⁷⁵

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att vår enkät vilar på fyra pelare: litteraturen, förundersökningen, LPF94 samt möjligheten att eleverna ska kunna skriva till eventuella kommentarer eller något annat som de tycker är viktigt.

Figur 1. Enkätens fyra pelare - Hur enkäten är konstruerad.

Fråga ett och två i enkäten är s.k.

förklaringsvariabler med bl.a. ålder (kan i sig vara en variabel som är starkt

förbunden med vissa åsikter). Eftersom kvoturval användes placerade vi dessa frågor i början, då man först måste fastställa att personen verkligen ingår i den kvotgrupp som vi ville kartlägga.⁷⁶

Med hjälp av det som framkommit under förundersökningen byggde vi frågorna 2a, 3, 6 och 7. Frågorna 4 och 5 byggdes upp med hjälp av LPF94 där det står att läraren skall ”uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det”⁷⁷ samt ”stimulera, handleda och stödja eleven”⁷⁸. Fråga åtta är en genusrelaterad fråga med vilken syftet var att ta reda på vad de olika könen anser om varandra i frågan kring uppmärksamhet.

Enligt Ejvegård bör man vid sidan av de bundna svaren alltid lämna öppet för

⁷⁴ Ejvegård (2000)

⁷⁵ Sträng (2005)

⁷⁶ May (1997)

⁷⁷ LPF94 s14

⁷⁸ Ibid. s12

dem som besvarar enkäten att kommentera frågan. Man bör även ha någon fråga med helt öppna svar där respondenten ska kunna uttrycka eventuella reflektioner. De öppna svaren kan ge författaren tillfälle att citera något svar, en teknik som stilistiskt kan ge framställningen mer liv.⁷⁹ Vi har valt att ge dem som besvarat enkäten utrymme i slutet av varje fråga att tillägga eventuella kommentarer. Sista frågan har lämnats öppen så de eventuellt skulle kunna ”skriva av sig”.

Urval och genomförande

Förundersökning genomfördes på en skola icke-slumpmässigt vald, pga. att vi praktiserat där och lättare hade tillgång till elever och lärare som vi skulle be om hjälp. Det underlättade att få plats och tid med eleverna eftersom skolans personal kände oss. Tillfället för förundersökningen var noga planerat för att underlätta både för oss själva och för eleverna som vi skulle intervjua.

Huvudundersökningen genomfördes på två gymnasieskolor i Kristianstad, två gymnasieskolor i Karlskrona och en gymnasieskola i Simrishamn. Även valet av skolor var icke-slumpmässigt. Eftersom det var så många enkäter som skulle uttog vi hjälp av de lärare som vi kände och som jobbar på dessa skolor.

Valet av klasserna som skulle fylla i enkäterna var någorlunda planerat eftersom vi endast skulle använda oss av årskurs två studenter i vår undersökning. Detta eftersom vi ansåg att det var en ”medelgymnasist” som har varit med på gymnasiet under en längre tid och har hunnit skaffa sig en uppfattning om situationen där. De lärarna vi kände hjälpte oss att dela ut enkäter samt att göra klassrumsbesök på deras lektioner.

Sammanlagt besöktes tio klasser: fyra i Kristianstad samt tre klasser i både Karlskrona och Simrishamn. Tiden mellan lektionerna ägnades åt att sitta på skolans bibliotek och dela ut enkäterna till eleverna i årskurs två.

Tiden då besöken gjordes i de olika klasserna varierade, dock valde vi att undvika lektionerna tidigt på måndagar samt sent på eftermiddagar och speciellt undvek vi

---

⁷⁹ Ejvegård (2000)

fredagseftermiddagar för att få så bra svar som möjligt. Vi ville undvika att dela ut enkäter till trötta elever som kanske snabbt skulle besvara dem utan att tänka efter.

Bearbetning

Det blir allt vanligare att forskare kodar svaren direkt via något statistiskt dataprogram, vilket gör det möjligt att lättare hantera mer invecklade eller avancerade enkäter.⁸⁰

För att bearbeta de svaren vi fått in har vi använt oss av ett statistikprogram som heter SPSS som finns på högskolans datorer. Programmet används främst av ekonomistuderande, men även vi fick tillgång till det på högskolan i Kristianstad. Med SPSS kan man utföra en rad olika åtgärder när man sammanställer data, t ex kombinera olika enkätfrågor med varandra för att se en djupare analys. ”Med SPSS kan du skapa tabeller, grafer, diagram och rapportkuber som är pivoteringsbara vilket innebär att du vänder och vrida informationen så att nya mönster framträder.”⁸¹

Att använda programmet var inte så svårt. Man börjar med att koda om alla svarsalternativ till siffror så att exempelvis en kille får siffran ett och en tjej får siffran två. Därefter knappar man in de olika siffrorna från alla frågor i programmet. När man lagt in all data finns en mängd olika alternativ som man kan använda sig av för att få en lyckad bearbetning och analys. Man kodar frågeformulär så att svaren kan klassificeras, vilket innebär att en sifferkod tilldelas varje kategori hos en variabel. Kodningen av data är det första förberedande steget för analyser.⁸²

I vårt fall har vi valt att kombinera fråga ett med de övriga frågorna. Fråga ett, gällande kön, var en fast fråga som var viktig att ha med hela tiden eftersom den hjälpte oss att sätta genusperspektiv på arbetet. Mer om detta i kapitalet som handlar om analys.

---

⁸⁰ May (1997)

⁸¹ Internet 2

⁸² May (1997)

Bortfall

Efter att vi lagt in all data i SPSS valde vi att inte ha med åtta av enkäterna eftersom svaren i dessa var inkompleta eller på annat sätt otillfredsställande för att användas. I två av enkäterna glömde respondenterna att besvara vilket kön de tillhör. I tre av enkäterna så ringades besvararen in flera alternativ dvs. både ja och nej. Och på tre andra ringades inget av svarsalternativen in men eleverna skrev under eventuella kommentarer ”VET EJ” eller ”Ingen anning, fattar ej ett skit”.

Resultatredovisning och analys

I detta kapitel redovisas och diskuteras resultaten från enkäten. En viss koppling till teorin dras fram, dock sparas en djupare koppling till nästa kapitel. För att underlätta för läsaren redovisas fråga för fråga, samt kommenteras de olika svaren i löpande text. Efter varje enkätfråga gavs det plats för egna kommentarer. Vi redogör för några av dessa i slutet av varje fråga.

I de flesta fall där vi omvandlar siffror till procent kommer vi att avrunda till närmaste decimal.

Fråga 1: Antal och kön?

Sammanlagt besvarade 270 gymnasister enkäten. Bortfallet var åtta stycken. Av de 262 kvarvarande enkäterna besvarades 139 av tjejer och 123 av killar. Om detta omvandlas till procent blir det ca 53 % tjejer och ca 47 % killar.

Att det blev några fler tjejer än killar i undersökningen beror troligtvis på att klasserna som enkäterna delades ut i tillhör de allmänna programmen på gymnasiet och där är antalet flickor oftast större.

Fråga 2a: Anser du att du får lika mycket tid av lärarna som andra i klassen?

		Anser du att du får lika mycket tid av lärarna som andra i klassen?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	99	24	123
	Tjej	113	26	139
	Total	212	50	262

Tabell 1: Antal svar i absoluta tal fördelat på respektive kön, gällande elevernas uppfattningar om lärarens fördelning av "lika mycket tid" till eleverna.

I vår förundersökning kring begreppet uppmärksamhet, svarade många av de intervjuade eleverna att tiden är en viktig faktor. På frågan i huvudundersökningen om eleverna ansåg att de fick lika mycket tid av lärarna som andra i klassen kan vi här se att den stora majoriteten tycker att de fick den tid som andra också får. Siffermässigt betyder det att hela 81 % anser sig nöjda med tiden de får jämfört med andra. Vår första tanke är att som goda pedagoger sträva efter att alla ska bli nöjda i klassrummet. 19 % verkar vara lite, men vi får inte glömma att det är 50 elever som känner sig diskriminerade i frågan.

Einarsson och Hultman menar, och som vi nämnt i teorin, att i varje klass finns det några elever som inte säger någonting alls i offentliga sammanhang i klassrumssituationerna. Då blir det inte lätt att ge de eleverna tid eftersom många lärare missar dem pga. att de är tysta. Lund beskriver denna situation där en av lärarna svarade ärligt och sa "Det är faktiskt så att jag glömmer att de finns..."

Vad kan det bero på, att en del inte anser att de får lika mycket tid som andra av läraren? Hur kan vi tolka det? Kan det vara så att läraren faktiskt ägnar mer tid åt andra, eller kan det vara så att de som känner sig diskriminerade egentligen får lika mycket tid fast de uppfattar det inte så? Personer tänker inte identiskt. En

trolig förklaring kan vara att läraren hjälper dem som är svagare och behöver den lilla extra tiden. Detta gör att en mer "självgående" elev kan uppfatta att läraren tillbringar mer tid med de svagare eleverna i klassrummet. En annan förklaring skulle bli motsatsen, att de som är duktiga får tiden vid andra tillfällen då de kan svara på frågorna och diskuterar med lärarna. Det kan bli så att den duktiga eleven kanske får tiden genom att räcka upp handen vid genomgångar där de får chans att visa framfötterna.

Ur ett genusperspektiv är det jämnt fördelat mellan könen. Det är ca 80,5 % av killarna som tycker att de får lika mycket tid som andra, och det är ca 81,3 % av flickorna som tycker detsamma. På denna fråga är alltså de båda könen överens och dessa resultat stämmer överens med antalet respondenter på denna fråga.

Här är några exempel på vad eleverna har skrivit under egna kommentarer:

- en kille som svarat nej på frågan tyckte att "man blir behandlad efter namnet och inte efter resultatet"
- en tjej, som svarat ja, skriver att "man måste säga till läraren själv om man vill ha mer tid"
- en av tjejerna ansåg att hon har mycket mer tid än alla andra i klassen
- en kille som ansåg att han inte fick lika mycket tid som andra skrev att "de som skriker och gapar i klassrummet roffar åt sig mer tid än vi andra"
- en tjej ansåg att "killar tar mer plats, men det gör inte mig något ändå för att jag vill inte ha tid heller"

Fråga 2 b: Vill du ha mindre, lika mycket som nu eller mer tid av lärarna?

		Skulle du vilja ha mindre, lika mycket som nu eller mer tid?			
		Mindre	Lika mycket som nu	Mer	Total
Kön	Kille	0	83	40	123
	Tjej	0	80	59	139
Total		0	163	99	262

Tabell 2: Svar och fördelning, i absoluta tal, mellan könen gällande om eleverna skulle vilja ha mer eller mindre tid av sina lärare

På denna fråga visade det sig att inte en enda elev ville ha mindre tid av lärarna. Dock befarade vi att det skulle finnas elever som kände sig förföljda av lärarna och därför skulle vilja ha mindre "övervakning". Här hade vi således fel.

Av det totala antalet elever som besvarat frågan är det ca 62 % som vill ha lika mycket tid som nu. Detta betyder att ca 38 % vill ha mer tid av lärarna. Att 99 elever vill ha mer tid än vad de har nu visar att det krävs mer resurser i skolan för att uppfylla dessa krav. Som pedagog vill man ge mer tid till alla men resurserna räcker inte till det. Frågan är vilka det är som vill ha mer tid? Är det de svaga eleverna som behöver mer tid eller är det kanske de duktiga som skulle vilja ha mer tid för att de ska få utrymme för sin kreativitet?

Ur genusperspektiv sett är det ca 67,5 % av killarna som anser att det är bra som det är med tiden i klassrummet i jämförelse med tjejerna där det är ca 57,5 % som anser detsamma. Detta säger oss att det är ca 42,5 % av tjejerna som vill ha mer tid av läraren medan det är 10 % färre bland killarna.

Detta tolkas vi som att killar känner sig mer nöjda med tiden än tjejerna. I en studie menar Öhrn att tjejer ställer mer frågor och ber om hjälp, vilket då tyder på att de vill ha mer uppmärksamhet dvs. de vill ha mer tid från lärarna. Forskare

inom Skolverket skrev i *Skolverkets rapport nr 47* att killar får inte endast tillsägelser utan att lärarna också accepterar deras frågor och idéer oftare än tjejernas. Som vi nämnt tidigare vänjer sig killarna vid att stå i centrum, och det kanske är därför de 67,5 % av killarna anser att det är bra med tiden som det är.

Fråga 3: Anser du att du får lika mycket hjälp av lärare som andra i klassen?

		Anser du att du får lika mycket hjälp av lärare som andra i klassen?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	97	26	123
	Tjej	106	33	139
	Total	203	59	262

Tabell 3: Antal svar och fördelning mellan könen gällande hjälp av lärarna som eleverna fick i klassrumssituationerna

När vi gjorde förundersökningen, som skulle bestämma frågor till enkäten, ansåg de elever som intervjuades att hjälp från läraren är en viktig del i lärarens uppgifter. Detta för att hjälp av läraren var en viktig aspekt i begreppet uppmärksamhet enligt eleverna. Får man ingen hjälp så syns man inte, sades det.

Av svaren vi fick in gällande lärarens hjälp åt eleverna är det ca 77,5 % som anser att de får lika mycket hjälp som andra i klassen. Det är ca 22,5 % som anser att de inte får det. Med tanke på dagens skolsituation, där det ofta sägs att resurserna är knappa, kan vi tolka detta som ett förväntat resultat. Detta ger intryck av att de flesta elever är relativt nöjda med lärarens fördelning av hjälp. De anser att läraren är rättvis i sin bedömning av vilka som ska ha hjälp eller tillsyn. Å andra sidan tycker vi, som ännu inte kommit ut i arbetslivet och insett de riktiga svårigheterna med fördelningen av hjälpen, att detta är lite oroande siffror.

Rent praktiskt visar siffrorna att det i en klass på 30 elever finns sex elever som anser att de inte får den hjälp som andra i klassen får, och då får siffrorna en helt annan betydelse. Man ställer sig frågan vilka de sex stycken är? Är det möjligen de tysta eleverna som anser att de inte får den hjälp som andra i klassen får?

Ur genusperspektiv är det 78,9 % av killarna som anser att de får lika mycket hjälp som andra i klassen, för tjejerna är siffran 76,2 %. Ännu en gång visas att fler tjejer än killar är missnöjda med fördelning av lärarens hjälp i klassrummet. Detta är en liten skillnad, men även här kan vi tolka det som att killar är mer framfusiga i sitt sätt och på så sätt "tar de tiden".

Ett annat perspektiv, kopplat till teoridelen, skulle kunna bli att pedagoger inte vill ha missnöjda killar i klassrummet då de vet att dessa kommer att skapa problem. Som Gulbrandsen skriver är det alltid killarna som får mer resurser även om lärarna försöker vara så rättvisa som möjligt. Även Tallberg redovisar att personalen har en tendens att ge killarna hjälp i högre grad, mer beröm och fler detaljinstruktioner än tjejerna. Precis som en tjej svarat på eventuella kommentarer (se nedan) "om man ber om det så får man lika mycket hjälp som alla andra i klassen" så menar Öhrn att eftersom tjejer ställer mer frågor och vill ha mer hjälp så tyder det på att det är killarna som dominerar i att få lärarens hjälp.

Graf menar att killarna kräver lärarens uppmärksamhet genom att avbryta för att få hjälp eller genom att bryta mot reglerna i klassrummet. För att inte få det stökigt i klassrummet så hjälper lärarna killarna mer.

Några kommentarer vi fick in på denna fråga var bland annat:

- en kille som svarat nej säger "jag behöver ingen hjälp"
- en tjej som svarat nej på frågan tycker att "de som ligger efter får mycket med hjälp, inte de som ligger före"
- en kille som svarat ja skrev "jag får den hjälp jag behöver, hur mycket kan variera"
- en tjej som svarat ja ansåg att "om man ber om det så får man lika mycket hjälp som alla andra i klassen"

Fråga 4: Brukar lärare ge mig det stöd som jag behöver?

		Lärare brukar ge mig det stöd som jag behöver?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	101	22	123
	Tjej	99	40	139
	Total	200	62	262

Tabell 4: Antal svar och fördelning mellan könen gällande om eleverna uppfattade att de fick det stöd av lärarna som de ansåg sig behöva.

Den här frågan är gjord med hjälp av LPF94 och är sålunda en viktig fråga att beakta. När det gäller stödet i klassrummet anser 76,3 % av eleverna att de får det stöd som de behöver, medan 23,7 % inte håller med. Detta resultat liknar resultatet från förra frågan. Och även här anser vi att den procentuella satsen verkar vara liten, men om vi omvandlar det till en praktisk situation då ser vi att det är 7 av 30 elever som är missnöjda. Då får vi helt andra proportioner på resultatet och genast blir det en ringklocka som ringer. Vi tror inte att en enda lärare anser sig vara nöjd om denne vet att 7 av 30 elever i varje klass är missnöjda med det stödet som ges. Vi tolkar detta som en "känga" till lärarna då deras elever anser att de inte får det stöd som de behöver. LPF94 säger att "läraren skall stimulera, handleda och stödja eleven."

17,9 % av killarna anser att de inte får det stöd som de behöver, medan siffran för tjejerna är 29,8 % och det är nästan 12 % skillnad. Även här ser vi att det är fler tjejer som anser att de inte får uppmärksamhet i samma utsträckning som andra i klassen. Det är nästan var tredje tjej som anser att hon inte får det stöd som hon skulle behöva. Dock kan man kanske tolka det som att tjejerna har sämre självförtroende och därför skulle vilja ha mer stöd för att avancera. De är inte lika mycket självgående som killar, som vissa forskare menar och som vi tog upp i teoridelen.

Enligt Tallberg bildar tjejerna små tjejgrupper där läraren känner sig utestängd och därför har svårt att kommunicera med dessa tjejer. Det kanske är en av

orsakerna till varför nästan var tredje tjej känner att de inte får tillräckligt med stöd av läraren.

Att killar är stökigare samt att de hörs och syns mer i skolan har vi tagit upp flera gånger i vår teori. För att få dessa killar in på rätt väg, att börja uppföra sig korrekt i klassrummet, så måste man stödja dem mer, menar bl.a. Öhrn.

Graf m.fl. menar att om lärarna ägnar sig för mycket åt tjejerna så ställer killarna till problem för att få uppmärksamheten tillbaka. Hon menar också att lärare uppfattar tjejer mer som lydiga och skötsamma, och det är därför de lämnas att sköta sig själva.

Resultatet som vi fick, att det är många av eleverna som känner att de inte får det stöd de skulle vilja ha, är inte konstigt med tanke på teorin. Forskare som skrev verket *Skolverkets rapport nr47*, samt de som skrev boken *Starkare än du tror* påpekar att det brukar vara omvända roller i klassrummet när det gäller stöd där lärare brukar ta stöd av eleverna. De menar att det är ofta en tjej som brukar fungera som en stödlärare i klassen för att den ordinarie läraren ska kunna genomföra sina lektioner. Steenberg ställer sig bakom dessa forskare och kallar dessa tjejer för *hjälpfröknar*.

Under eventuella kommentarer gavs några av följande svar:

- en kille som svarade ja på frågan skrev "sakliga saker hjälp i skolan dock inte psykiskt stöd"
- en tjej som har svarat nej har skrivit "jag ber inte om stöd i och för sig"
- en annan tjej som svarat nej menar att "lärarna stöttar inte och de vill att man hela tiden ska sträva framåt"
- en kille som svarat nej menar att "ibland är lärarna ointresserade och det känns hopplöst att få stöd"
- en tjej som svarat nej menar att lärarna "förutsätter att man kan allt efter en enda genomgång och skiter i att hjälpa oss extra"
- en tjej som svarat nej på frågan skrev "att vissa lärare förutsätter att vi ska klara allt själv."
- En kille sade att han inte behöver stöd av lärarna.

Fråga 5: Lärare brukar uppmuntra mig?

		Lärare brukar uppmuntra mig?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	73	50	123
	Tjej	79	60	139
	Total	152	110	262

Tabell 5: Antal svar och fördelning, i absoluta tal, mellan könen gällande om eleverna får uppmuntran av sina lärare

På denna fråga fick vi ett lite skrämmande resultat. Ett som vi inte riktigt trodde att vi skulle få. Här visar det sig att hela 42 % av det totala antalet tillfrågade inte upplever att deras lärare brukar uppmuntra de. Endast 58 % av eleverna tycker att lärarna gör det. Denna siffra är väldigt hög vilket gör att man genast undrar varför. Om vi omvandlar procent till en vanlig klass på 30 elever så blir det ca 13 elever i klassen som inte känner att de får någon uppmuntran av sin lärare.

Den här frågan är direkt kopplad till alla övriga frågor gällande uppmärksamhet eftersom det i LPF94 står att "Läraren skall uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det". De elever som är tystlåtna och inte tar den tid som de skulle vilja bör uppmuntras av lärare.

Är pedagoger på gymnasieskolor dåliga på att uppmuntra sina elever? En av killarna i undersökningen skrev under egna kommentarer att "den personliga uppmuntran jag hade på högstadiet finns inte längre på gymnasiet". Detta kan tolkas som att lärare på gymnasiet anser att elever ska klara sig själva och ta eget ansvar på gymnasiet. De är mer vuxna. Sedan kan det vara så att lärare på gymnasiet känner att eleverna är i skolan för att de vill. Man behöver inte ge eleverna "morötter" längre. Gymnasieskolan är frivillig vilket grundskolan inte är.

Av killarna som besvarade enkäten är det ca 40,7 % som anser att de inte får den uppmuntran som de skulle behöva. Av tjejerna är det ca 43,2 % som anser samma sak. Det är alltså någorlunda jämnt fördelat mellan könen.

Under egna kommentarer skrev eleverna:

- ”de är ganska dåliga på att uppmuntra eleverna”, tjej som svarade nej
- en kille som svarat nej har uttryckt sig i klarspråk gällande uppmuntran då han skrev ”i helvete heller att de uppmuntrar mig”
- en som tjej som svarade nej på frågan menar att ”de skriker förmycket och blir sura för ingenting”
- en annan tjej skrev ”NEJ, vaddå uppmuntra?”

Fråga 6: Tycker du att alla i klassrummet får lika stort utrymme?

		Tycker du att alla i klassrummet får lika stort utrymme, att "alla får lika stor chans"?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	73	50	123
	Tjej	48	91	139
	Total	121	141	262

Tabell 6: Antal svar och fördelning mellan könen gällande om eleverna anser att alla elever i klassrummet får lika mycket utrymme

När vi intervjuade eleverna under förundersökningen var de flera som nämnde att det är viktigt att en lärare ska ge alla lika mycket utrymme i klassrummet. Detta var alltså en de viktigaste punkter som de själva ansåg och vi märkte att de inte var nöjda på den fronten. Resultatet blev som väntat, endast ca 46,2 % tycker att alla i klassen får lika stort utrymme. Det är alltså mer än hälften i varje klass som anser att vissa tar mer plats än andra. En av killarna beskrev bildligt att "det har alltid varit så, och kommer alltid att vara så väl". Av elevernas svar och diskussioner kan vi avläsa att de anser att det hela handlar om att man ska "ta utrymme" själv. Det gäller att de som svarat ja på frågan tar för sig. Vi upplever situationen som lite Darwinistisk dvs. de starka överlever, och de verbalt svagare eleverna blir åsidosatta.

Av killarna är det 59,3 % som anser att alla får lika stor chans i klassrummet medan resultatet hos tjejerna endast är 34,5 %. Vi ser, i tabellen, att killarna är mycket mer benägna att anse att alla är lika behandlade och kanske inte ser alla i klassrummet. Svaren vi fick in säger oss att nästan 7 av 10 tjejer anser att pedagogerna fördelar utrymme felaktigt.

Varför är det stor skillnad mellan killar och tjejer? Som nämnts flera gånger i teorikapitlet menar flera forskare att killar brukar få mer utrymme än tjejer. Det som är viktigt att påpeka ännu en gång är att om killarna inte får det utrymme som

de skulle vilja, då kommer de själva att ta det utrymmet. Graf menar att killarna tar ordet på eget hand utan att räcka upp handen eller vänta på sin tur. Medan tjejerna kommer att vara lugna och fortsätta vänta tills de får det. Detta kan vara en av förklaringarna till varför tjejer anser att alla inte får lika mycket utrymme. Steenberg menar att lärare självmant ger killarna mer utrymme.

En tjej som svarade nej på frågan om alla får lika mycket utrymme i klassen svarade att ”det finns de som tror sig veta allt och som avbryter vissa.”. Det är just detta vi skrivit om under teorin där vi nämnt att tjejer brukar bli avbrutna både av killarna, men i vissa fall även av lärarna.

Under eventuella kommentarer fick vi följande svar:

- en tjej som svarat nej på frågan skrev ”de som hörs mest (killar) får mer utrymme”
- en tjej skrev ”det beror på hur lärarna lägger upp undervisning”, hon svarade nej på frågan
- en annan tjej som ansåg att alla inte får lika stort utrymme skrev ”de tysta får lite mindre uppmärksamhet och därför inte lika stor chans”

Fråga 7: Brukar du få lika mycket beröm?

		Brukar du få lika mycket beröm, när du gjort något bra, som andra i klassen?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	92	31	123
	Tjej	105	34	139
	Total	197	65	262

Tabell 7: Antal svar och fördelning mellan könen gällande om eleverna anser att de får lika mycket beröm som andra i klassen

På denna fråga får vi ett lite mer positivt svar gällande fördelningen av uppmärksamheten, än på förra frågan. Här anser majoriteten elever att de får lika mycket beröm som de andra i klassen. I siffror är det 75,2 % som anser att läraren faktiskt ger eleverna lika mycket beröm.

Av killarna är det 74,8 % som anser att de får lika mycket beröm som andra elever i klassen. Det är lite under det totala resultatet. Det kan hända att killar upplevs som mer stökiga, enligt litteraturen, för att lärare delar ut beröm till dem när de sköter sig och inte stör lektionen. Detta kanske killarna upplever som att de får ordningsberöm. Hos tjejerna är det 75,5 % som anser att de får lika mycket beröm som andra. Denna siffra är den enda hittills där tjejerna har en mer positiv syn än killarna på lärarens fördelning av uppmärksamhet, i detta fall av beröm.

Tjejerna, som lärare brukar uppfatta som snälla, hjälpsamma och trevliga, brukar användas som hjälpredor i klassrummet enligt bl.a. Graf, Steenberg och i Skolverkets rapport nr 47. Det är kanske därför de får mer beröm för sina handlingar i klassrummet, dvs. de goda gärningar som de tillför med i en klassrumssituation.

På de flesta frågor är tjejerna mindre nöjda med lärarens uppmärksamhet, utom på denna. Frågan blir varför tjejerna är så nöjda med berömmet, kan man tycka. I de

flesta forskningsresultat får killarna mer av tiden och med det mer uppmärksamhet av lärarna, som vi nämnt tidigare.

Under eventuella kommentarer har det framkommit:

- ”vissa har sina favoriter”, en tjej som svarat nej
- en kille som svarat nej skrev ”beröm existerar knappt på den här skolan”
- en tjej uttryckte sig ”tycker att lärare överlag suger på att ge oss beröm”, svarat nej
- en annan tjej menar att ”vi brukar få lika mycket beröm men det är ingen som får så mycket beröm”

Fråga 8: Tycker du att det andra könet får mer uppmärksamhet?

		Tycker du att det andra könet får mer uppmärksamhet?		
		Ja	Nej	Total
Kön	Kille	45	78	123
	Tjej	40	99	139
	Total	85	177	262

Tabell 8: Antal svar och fördelning, i absoluta tal, mellan om vad de anser om det andra könet gällande uppmärksamhet

Den här frågan är en typisk genusfråga, och ca 67,6 % anser att det andra könet inte får mer uppmärksamhet. Då blir det ca 32,4 % som anser det motsatta, och själva siffran låter inte så mycket, men det innebär att nästan var tredje elev anser att det andra könet får mer uppmärksamhet av lärarna. I en vanlig klass på 30 elever är det alltså 10 stycken som anser att det andra könet får mer uppmärksamhet, och då får siffran helt andra proportioner.

Gällande hur eleverna besvarat frågan med tanke på vilket kön de tillhör anser 36,6 % av killarna och 28,8 % av tjejerna att det andra könet får mer uppmärksamhet. Vi ser att det är killarna som är mer missnöjda med situationen även om vi hade förväntat oss, med tanke på litteraturen, det motsatta. Trots att många forskare, samtliga i vår studie, påpekar att det är killarna som får mer uppmärksamhet av lärarna anser nästan 40 % av killarna att det är tjejerna som får mer uppmärksamhet av lärarna. Både Gulbrandsen och Imsen säger att läraren ägnar mer tid åt pojkarna för att få lugn och ro i klassrummet. Detta för att killarna är stökigare. Imsen påpekar vidare att man tillmötesgår pojkar mer och talar mer ingående med dem.

Resultatet kan tolkas som att det kvinnliga könet inte reagerar särskilt starkt på att killar får mer uppmärksamhet, precis som beskrivs i vår teoridel. Enligt litteratur

brukar killarna kräva uppmärksamhet själva. Om läraren hjälper tjejer brukar killar stöka till det för att återuppta lärarens uppmärksamhet. Enligt Sträng vet båda könen att det är killarna som dominerar i klassrummet, medan tjejerna anpassar sig till situationerna, men det är ändå fler killar som är missnöjda i vår undersökning.

Som pedagog borde man påpeka för killarna att de faktiskt får lika mycket, om inte mer, uppmärksamhet som tjejerna. Som Tallberg påpekar blev det svårigheter i proceduren när läraren försökte ge varannan fråga till de olika könen. Killarna började kritisera det direkt och tjejerna instämde, på sin egen bekostnad.

Där eleverna fick utrymme att uttrycka eventuella kommentarer framkom följande:

- en kille som svarat ja på frågan skrev att "tjejerna har det lättare (har svårt att förklara mig men det känns så)"
- en tjej skrev "killar är mer inriktade på betyg och studier därför kräver de mer uppmärksamhet från lärarna"
- en kille som skrev ja menade att "lärarna förutsätter att alla killar är oseriösa och därför får tjejerna mer uppmärksamhet"
- en annan kille som svarat ja på frågan tycker att "vissa lärare skrattar med det andra könet och åt oss"

Samband mellan elevernas syn på vad uppmärksamhet är och LPF94

<u>Vad säger eleverna om lärarens uppmärksamhet</u>	<u>Vad säger LPF94 om samma företeelse</u>
Läraren skall ägna lika mycket tid åt alla elever i klassrummet	”De demokratiska principerna att kunna påverka, vara delaktig och ta ansvar skall omfatta alla elever.”
Läraren skall ge lika mycket hjälp till alla i klassrummet	”Alla som arbetar i skolan skall hjälpa elever som har behov av särskilt stöd”
Läraren skall ge alla lika stor utrymme , alla ska få lika stor chans	”Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen.” ”Ingen skall i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder eller för annan kränkande behandling.”
Läraren skall berömma alla lika mycket	

Tabell 9: En uppmärksamhetsjämförelse, och samband, mellan vad eleverna anser ”lärarens uppmärksamhet” är och det som står i LPF94.

I syftet ställde vi frågan: *Kan vi hitta ett samband vid en jämförelse mellan eleverna syn på vad uppmärksamhet är och vad som föreskrivs i LPF94?* Som redovisat ovan har eleverna kommit fram till fyra viktiga punkter angående uppmärksamhet i klassrummet. Genom tolkning av LPF94 har vi kommit fram till att LPF94 delar elevernas syn på vad uppmärksamhet är till viss del. Att berömma eleverna verkar inte vara ett krav som ställs på lärarna, i alla fall inte från LPF94, även om det är en viktig punkt för eleverna själva.

Resultatsammanfattning

Av elevernas svar kan man utläsa att de inte är nöjda med "lärarens uppmärksamhet" gentemot dem. Man kan även utläsa att lärarna inte följer styrdokumentet som de bör, eftersom det var ganska många av eleverna som gav uttryck för missnöje i sina svar på frågorna om uppmuntran och stöd, som var byggda på LPF94. Vi vet att man inte kan få alla elever nöjda, men vi menar att det är för många elever som känner sig missnöjda.

De viktigaste punkterna, avrundade till heltal:

- 38 % av eleverna vill ha mer tid av lärarna
- 23 % anser att de inte får lika mycket hjälp som andra i klassen
- 24 % tycker att de inte får det stöd som de behöver från sina lärare
- 42 % av de tillfrågande upplever inte att lärare uppmuntrar dem
- 54 % anser inte att alla i klassrummet som får lika stort utrymme
- 25 % finner att läraren inte ger alla elever lika mycket beröm under samma förutsättningar
- 32 % tycker att det andra könet får mer uppmärksamhet

Sammanfattningsvis skulle man kunna säga att tjejerna är mer otillfredsställda med de olika uppmärksamhetssituationerna än killarna. Det kan man utläsa av de flesta enkätsvaren utom fråga sju och åtta som behandlar beröm och genus. På frågan kring beröm är det inte stor skillnad mellan killarna och tjejerna, men ändå är det en liten andel tjejer som är mer positiva än killarna.

Diskussion kring metod

Efter en väl genomförd undersökning har vi insett vikten av att börja tidigt med alla förberedelser. Det tar längre tid än vad man tror. Vi skulle kunna dra en parallell med uppgiften att bygga eller renovera ett hus. Alla förberedelser, planeringar och insamlande av materialet tar oerhörd tid. Att lägga golvet går relativt snabbt när man har all befintlig material som behövs.

Innan arbetet sätts igång finns vanligtvis en välstrukturerad planering, i alla fall i huvudet, hur man skulle gå tillväga. Denna planering reviderades efter arbetets gång och anpassades till förutsättningar.

Att läsa in sig på ämnet hade vi börjat göra på ett tidigt stadium, vilket visade sig vara väldigt givande. Det finns hur mycket litteratur som helst, dock passar inte alla böcker in i sammanhanget. Därför var det viktigt att få ut enkäten så snabbt som möjligt för att ha den som grund vidare i arbetet.

Intervjuszvaren och enkäten som vi har använt oss av i undersökningen anser vi är tillfredställande för den uppgiften som de var avsedda för. Med tanke på så lågt bortfall vågar vi sträcka på ryggen och anse att den var välgenomtänkt och uppbyggd. I mån av tid och utrymme hade vi gärna velat ha fler enkäter, men 270 stycken räcker gott och väl för en 10-poängs uppsats, anser vi.

Vi använde både kvalitativa och kvantitativa metoder för att få fram så bra resultat som möjligt. När det gäller att bygga upp en teori kring vad eleverna anser att uppmärksamhet är, ansåg vi att det mest lämpliga var att använda kvalitativ metod där eleverna fick "prata ut" kring bestämda frågor. Sedan användes enkätsvaren på ett kvantitativ sätt var genomtänkt eftersom omkodningsprogrammet gav oss en fördel.

Som nybörjare i forskningsvärlden missade vi att göra en pilotstudie där vi skulle ha testat enkäten på en mindre grupp elever för att se om den fungerade. Men med facit i hand kan vi säga att detta hade varit onödigt, eftersom eleverna själva var med och konstruerade enkätfrågorna.

Diskussion och slutsats

Vi anser att vår undersökning är tillförlitlig eftersom vi har använt oss av många enkäter, och där frågorna till enkäten är uppbyggda utifrån elevernas egna svar. Att gå till källan direkt ger trovärdiga svar.

Ett syfte med uppsatsen var att få fram vad eleverna tycker att "lärarens uppmärksamhet" är i en klassrumssituation. Här fanns ingen litteratur om ämnet i fråga, utan det gjordes en faktainsamling via intervjuer som skulle fungera som underlag för hela arbetet. Vi fick fram många fina och klara beskrivningar av elevernas uppfattningar om vad "lärarens uppmärksamhet" är som kan sammanfattas med punkterna: tid, hjälp, beröm och utrymme i klassrummet. De punkterna som eleverna kom med stämmer någorlunda överens med det ansvar som ställs på lärare i LPF94. Det är viktiga punkter som med en annan formulering, kanske inte bokstavligen dock, men med samma betydelse, står i styrdokumentet.

I det stora hela känns det som att resultatet avspeglar vår tidigare uppfattning om ämnet, nämligen att det är fler tjejer som anser att de inte får lika mycket uppmärksamhet som killarna generellt sett. En av frågeställningarna vi ville ha svar på var just om vi skulle se någon skillnad på killars och tjejers uppfattning kring de olika uppmärksamhetssituationerna. Det finns skiljelinjer mellan de två könen uppfattningar. Även om skillnaden inte är så stor på några av frågorna, finns den närvarande hela tiden. Därför drar vi slutsatsen att tjejer är mer missnöjda än killarna med lärarens hantering av de olika situationerna. Detta genomsyrar hela undersökningen.

Att lärare ska uppmuntra elever är en av punkterna som LPF94 förespråkar, men nästan varannan elev känner att de inte får någon uppmuntran från sina lärare. Detta är en allvarlig tendens! Många av eleverna uttryckte sitt missnöje under

eventuella kommentarer i enkäten där de bl.a. uttryckte sig på ett aggressivt sätt. Nu när dagens skola är ett så hett debattämne, med ordningsregler på ”tapeten”, måste eleverna få känna sig väl bemötta i skolan. Vi säger inte att en lärare ska uppmuntra när det inte är befogat. Men enligt vår undersökning är det ca 42 % som anser att de inte får just detta. Det blir ca 13 elever i en klass, och 13 av 30 är ingen tillfällighet.

I vardagslivet blir man mer motiverad när någon påpekar att man gjort något bra och varför skulle inte detta fungera i skolan? Man måste förstå att eleverna i vår undersökning är i en ålder där de står med ena benet i vuxenvärlden, medan andra fortfarande är kvar i ungdomsvärlden. Man är helt enkelt lite extra känslig just då tror vi. Därför måste pedagogerna vara mer angelägna att berömma och uppmuntra eleverna. Precis som LPF94 förespråkar. Då kommer vi till ett ständigt aktuell tema: ekonomin i skolan. Fler lärare per klass skulle kunna vara en lösning.

Det som är underligt är att tjejer upplever att de får lika mycket beröm, även lite mer, i klassrummet än killarna. Enligt många av forskarna får killar två tredjedelar av lärarens uppmärksamhet, och därför kan man tycka att pojkgruppen skulle få mer beröm än tjejerna. Detta verkar inte tjejerna tycka, de anser att de får lika mycket som alla andra i klassrummet.

Även om de flesta forskare anser att killarna tar mer plats och får mer uppmärksamhet än tjejerna, tolkar inte tjejerna det så. På de flesta frågor var det fler tjejer som ansåg att de inte fick tillräckligt mycket av de olika uppmärksamhetssituationerna, men ändå svarar nästan hela 70 % att killarna inte får mer uppmärksamhet än de själva. Tjejerna i undersökningen motsäger både litteraturen och våra förväntningar. Samtidigt går de emot sig själva också när svaren visar att tjejerna var den gruppen som var mindre nöjd med de olika uppmärksamhetsformerna. Om det inte är killarna som får mer uppmärksamhet, enligt tjejerna, vem är det då som vi ska se som ansvariga för att många av tjejerna inte anser sig få tillräckligt mycket av uppmärksamheten?

Nästan hela 40 % av de tillfrågade killarna ansåg att det andra könet får mer uppmärksamhet av lärarna. Betyder det att killarna själva inte ser att de får uppmärksamhet av läraren, dvs. de "två tredjedelar" som många forskare menar att de får?

Att tjejerna är mer missnöjda på nästan alla frågor utom en, kan bero på att lärare uppfattar dem som tysta och tråkiga. Enligt undersökningar föredrar både manliga och kvinnliga lärare att undervisa killar, och det som man tycker är roligt brukar man ägna mer tid åt. Lärarna måste således agera professionellt och behandla alla lika, samt se till att alla känner sig lika väl behandlade i klassrummet som styrdokumentet anmodar.

Som slutkläm kan man fråga sig om lärarna har möjligheter, tid och vilja att tillfredställa alla de olika uppmärksamhetssituationerna som vi pratat om. Det kanske skulle krävas mer diskussioner under lärarutbildningen kring dessa frågor. Som vi har upplevt det under vår utbildning har dessa frågor inte lyfts fram, förutom under sista terminen.

Styrdokumentet säger att man ska utgå från elevens bästa, och många av eleverna har påpekat för oss att de är missnöjda med sin relation till läraren. Skoltiden är en viktig del i människans liv. Under denna tid formas man till medborgare i samhället, och därför är det angeläget att fler resurser sätts in så att eleverna känner sig trygga, behövda och uppmärksammade i skolan.

Om vi får chansen att göra ytterligare en undersökning vid ett senare tillfälle, eller göra en fortsättning på denna, skulle det vara bra att undersöka frågan: Vad tycker läraren uppmärksamhet gentemot eleverna är?

Sammanfattning

I kapitel ett presenterar vi kort bakgrunden till varför vi har valt just detta ämne att behandla, samt syftet med uppsatsen som är, att på ett kvalitativt sätt få fram svar från eleverna vad lärarens uppmärksamhet är. Efter det, med hjälp av dessa svar, har vi konstruerat en enkät som var grund för hela undersökningen och som gick ut på att ta reda på om eleverna anser att de får tillräckligt mycket av de olika uppmärksamhetssituationerna. Vi har avgränsat oss till 270 elever som går i årskurs två på gymnasieskolor i Kristianstad, Karlskrona och Simrishamn. Vi har även avgränsat oss till kursplanen, LPF94, som behandlar det vi granskade.

I kapitel två tar vi upp vad tidigare litteratur kommit fram till angående uppmärksamhet i klassrummet. Vilka det är som får uppmärksamhet och hur de olika aktörerna (killar, tjejer och pedagoger) uppträder i olika klassrumssituationer. Tidigare forskning har enats om att läraren brukar prata två tredjedelar av konversationstiden, och att av den återstående tredjedelen pratar killarna två tredjedelar. Rent matematiskt har forskarna kommit fram till att tjejerna får en niondel av det offentliga samtalet i klassrummet. Forskning har visat att lärare föredrar att undervisa killar eftersom de anses vara lättare att arbeta med. Även genusperspektiv behandlas där vi beskriver vad genus är och hur det påverkar skolan, hur det tas upp styrdokumentet.

Metoden vi använt oss av är både intervju och surveymetod, alltså en enkätundersökning. Intervjun, som var semistrukturerad, användes för att ta reda på vad lärarens uppmärksamhet är enligt eleverna. Dessa svar, samt LPF94 och öppna frågor, använde vi för att konstruera enkäten som skulle ligga till grund för huvudundersökningen. Svaren kodades i statistikprogrammet SPSS.

Elevernas svar har vi presenterat i kapitel fem där vi kommit fram till att de inte får tillräckligt av de olika uppmärksamhetssituationerna som de skulle vilja. Vi har hittat samband mellan elevernas svar och tidigare forskning. Tjejer anser sig sämre behandlade och därmed mindre positiva i svaren på enkäten. Av svaren kan vi även utläsa att LPF94 inte följs som den borde.

Referenslista

Tryckta källor:

- Bryman, A.** (1997) – *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning* – Lund: Studentlitteratur
- Einarsson, J. & Hultman, T.** (1984) – *God morgon pojkar och flickor* – Malmö: Gleerups
- Ejvegård, R.** (2000) – *Vetenskaplig metod* – Lund: Studentlitteratur
- Forsberg, U.** (1998) – *Jämställdhets pedagogik* – Västervik: Ekblad
- Gannerud, E.** (2001) - *Lärares liv och arbete i ett genusperspektiv*- Falköping: Elanders Gummessons
- Graf, J.** (1991) - *Visst är det skillnad!* – Malmö: Team offset
- Gulbrandsen, J.** (1994) - *Är skolan till för Karin eller Erik?* – Lund: Studentlitteratur
- Höglund, A. M.** (2000) – *Män och kvinnor: Vad vet en genusvetare* – Jyväskylä Finland: Gummerus
- Imsen, G.** (2000) – *Elevens värld* – Lund: Studentlitteratur
- Lund, I.**(2004) – *Hon sitter ju bara där!* – Lund: Studentlitteratur
- May, T.** (1997) – *Samhällsvetenskaplig forskning* – Lund: Studentlitteratur
- Myndigheten för skolutveckling (2003a)** - *Hur är det ställt? Tack, ojämt!* - Ödeshög: AB Danagårds Grafiska
- Myndigheten för skolutveckling (2003b)** – *Starkare än du tror* - Ödeshög: AB Danagårds Grafiska
- Nordahl, B.** (1996) – *Hankön i skolan* – Lund: BTJ Tryck
- Skolverket** - *Läroplan för de frivilliga skolformerna LPF94* – Ödeshög: AB Danagårds grafiska
- Skolverkets rapport nr 47** (1994) – *Flickor och pojkars olika förutsättningar och villkor* – Västervik: Ekblads & CO.
- Steenberg, A.** (1997) – *Flickor och pojkar i samma skola* – Kalmar: Kalmarsund,
- Sträng, M. (red.)** (2005) – *Samspel för lärande* – Lund: Studentlitteratur

Tallberg Broman, I. (2002)– *Likvärdighet i en skola för alla* – Kalmar: Lenander grafiska AB

Öhrn, E. (2002) – *Könsmönster i förändring* – Kalmar: Lenander tryckeri AB

Otryckta källor:

Internet 1 – <http://www.educ.umu.se/vfu/> Hämtat den 19/11 2006 kl. 11.00

Internet 2 - <http://www.spss.com/se/spss/> - Hämtat den 20/12 2006 kl. 18.00

Nationalencyklopedin på DVD (1997-2000) Bokförlaget Bra Böcker AB

Lästips:

Bjerstedt, Å. (1997) – *Rapportens yttre dräkt* – Lund: Studentlitteratur,

Gisselberg, K. (1991) – *Vilka frågor ställer elever och vilka elever ställer frågor*
– Umeå: Universitets tryckeri

Nordahl, B. – *Flickorna & pojkarna: Nio samtal om könets betydelse* – Lund:
BTJ tryck

SOU 1996:22 (1996) – *Inflytande på riktigt: Om elevers rätt till inflytande,
delaktighet och ansvar* – Norstedts tryckeri, Stockholm

Svenska språknämnden (2000) – *Svenska skrivregler* – Falköping: Elanders
Gummessons

Trost, J. (2001) – *Enkätboken* – Lund: Studentlitteratur

Om du tänker över din tid på gymnasiet, så ber vi dig fylla i några frågor som ska hjälpa oss med vårt examensarbete. Alla enkäter är anonyma och vi skulle uppskatta om du svarar så ärligt som möjligt. Om du vill får du även skriva på baksidan!

1. Är du **KILLE** **TJEJ** **ÅK:**_____

2a. Anser du att du får lika mycket tid av lärarna som andra i klassen?

JA **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

2b. Skulle du vilja ha: **MINDRE**, **LIKA MYCKET SOM NU** eller **MER** tid av lärarna?

3. Anser du att du får lika mycket hjälp av lärare som andra i klassen?

JA **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

4. Lärare brukar ge mig det stöd som jag behöver? **JA** **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

5. Lärare brukar uppmuntra mig? **JA** **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

6. Tycker du att alla i klassrummet får lika stort utrymme, att "alla får lika stor chans"?

JA **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

7. Brukar du få lika mycket beröm när du gjort något bra som andra i klassrummet?

JA **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

8. Tycker du att det andra könet får mer uppmärksamhet av lärarna?

JA **NEJ**

Eventuell

*kommentar:*_____

9. Något du vill tillägga?

_____
_____

TACK FÖR HJÄLPEN!